

9. Kastel's M. Mogushchestvo samobytnosti. Sotsial'nye preobrazovaniya v obshchestve setevykh struktur / M.Kastel's // Novaya postindustrial'naya volna na Zapade. Antologiya. – M. : Academia, 1999. – S. 292-308.
10. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektivy: Biblioteka z osvitoi polityky / [MONU; avt.: N. M. Bibik, L. S. Vashchenko, O. I. Lokshyna ta in.; zah. red. O. V.Ovcharuk]. – K. : K.I.S, 2004. – 112s.
11. Korostylyeva L. A. Urovni samorealizatsii lichnosti / L. A. Korostylyeva // Psikhologicheskie problemy samorealizatsii lichnosti. – SPb. : S.-Peterb. gos. un-t, 2000. – Vyp. 4. – S. 21–46.
12. Korostylyeva L. A. Osobnosti strategiy samorealizatsii i stili cheloveka / L. A. Korostylyeva // Psikhologicheskie problemy samorealizatsii lichnosti. – SPb. : S.-Peterb. gos. un-t, 2000. – Vyp. 4. – S. 47–61.
13. Kremen V. H. Osvita i nauka v Ukraini: innovatsiini aspekty. Stratehiia. Realizatsiia. Rezultaty / V. H. Kremen. – K. : Hramota, 2005. – 448 s.
14. Kusherets V. I. Znannia yak stratehichniy resurs suspilnykh transformatsii / V. I. Kusherets. – K. : Znannia Ukrainy, 2004. – 247 s.
15. Lohvynenko V.I. Sotsialno-filosofskyi analiz poniattia "Samorealizatsiia" / V.I.Lohvynenko // Filosofiia ta politolohiia v konteksti suchasnoi kultury. – 2013. – Vyp.6. (III). – S.114-119.
16. Luman N. Real'nost' massmedia / N.Luman; [per. s nem. A. Yu. Antonovs'kogo] – M.: Praxis, 2005. – 256 s.
17. Markuze G. Odnomernyy chelovek: issledovanie ideologii razvitogo industrial'nogo obshchestva / G.Markuze // Eros i tsivilizatsiia; [per. s angl. A. A. Yudina] – M. : ATS, 2003. – S. 251-515.
18. Milts A. A. Garmoniia i disgarmoniia lichnosti: Filosofsko-eticheskiy ocherk / A. A. Milts. – 2-e izd. – M. : Politizdat, 1990. – 222 s.
19. Romanenko M. I. Osvita yak ob'iekt sotsialno-filosofskoho analizu / M. I. Romanenko. – Dnipropetrovsk : Promin, 1998. – 132 s.

УДК 111.852 : 17.036

Рудько Вікторія Олександрівна

кандидат філософських наук,
асистент кафедри світової філософії та естетики
Східноукраїнського національного університету
ім. Володимира Даля
e-mail: for-vr@yandex.ru

АТАРАКСІЯ ЯК ГАРМОНІЙНА ВКОРІНЕНІСТЬ БУТТЯ ДУХУ В ПОВСЯКДЕННОСТІ

У статті доведено, що художньо-практична діяльність Р. Штейнера, який поклав початок духовній науці "антропософія" і новому виду мистецтва "евритмія", є спробою вирішення проблем, поставлених епохою, і ланкою європейської ідеалістичної традиції, що спирається на філософію стоїцизму й підтримує його естетичні цінності, зокрема атараксію – як стан гармонії, міри й евритмії зі світом.

Ключові слова: антропософія, атараксія, гармонія, евритмія, екзистенція.

Рудько Вікторія Александровна, кандидат философских наук, ассистент кафедры мировой философии и эстетики Восточноукраинского национального университета им. Владимира Даля

Атараксия как гармоничная укорененность бытия духа в повседневности

В статье доказано, что художественно-практическая деятельность Р. Штейнера, который положил начало духовной науке "антропософия" и новому виду искусства "эвритмия", является попыткой решения проблем, поставленных эпохой, и представляет собой ступень европейской идеалистической традиции, которая опирается на философию стоицизма и поддерживает его эстетические ценности, в частности атараксию – как состояние гармонии, меры и эвритмии с миром.

Ключевые слова: антропософия, атараксия, гармония, эвритмия, экзистенция.

Rudko Vitoria, Ph.D. (Philosophy), assistant of the Chair of World Philosophy and Aesthetics of Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University

Ataraxia as harmonious rootedness the existence of the spirit in everyday life

The relevance of research of ataraxia as achieved harmony with the world and ourselves is to improve understanding of the implementation of individual subjective form of human experiences about the surrounding objective reality in the aesthetic sphere of social life.

At the beginning of XX century, after World War I, when people came to despair of the absurdities and horrors of the outside world, seemingly strong order collapsed and all the values that are usually considered inviolable got questionable, and the integrity of world order was destroyed, and people had around them nothing solid on which they could rely, and harmony with the world disappeared, there was only returning to their own internal, so that here find the unconditional support that was not belonging to the objective world order, and therefore was out of influence by the elements of total collapse .

According to existentialists, a man first exists and then becomes its own merits. In other words, existence precedes essence of life and people do not always realize or want to realize own essence. Therefore, in the existential-philosophical understanding of man there are two opposite and sharply separated from each other states: the reliability and unreliability of individual human existence. These two modes represent two real ways in which a man exists.

In terms of existential philosophy ingenuine life is not harmonious. In the theory of existentialism there are several ways that a person can use to overcome the unreliability of human existence, that is to find harmony in the life. But they did not

create a complex method of exit beyond the existence, did not produce universal method of obtaining individual subjective harmony and finding harmony with the world. Existentiality as a philosophical setting does not specify ways and means to achieve happiness and harmony. Therefore, the focus of existence gets the nature of transcendence, which is faith, hope, love, which play an important role in the formation of subjective harmony and the harmony of man and the world.

In existential philosophy the harmony is interpreted as a measure of life. Because of the polarity of spirit and matter appears their opposition. This is due to the fact that there no third component of the triangle that gives stability. In this case, the third component is a measure, that it gives stability to the unity of "spirit, matter and measure". Therefore, if a person is harmonious, it has an internal ordering. You also need to take into account the timeliness. So ataraxia as a state of harmony, proportion and eurhythmy of subject and object relations becomes the highest value.

In the nineteenth century the loss of a single ideological concept together with social, environmental, moral and ethical crisis led to the desire to find new spiritual guide, rethinking of the central philosophical problems. From this perspective, aesthetic, artistic and practical activities by philosopher Rudolf Steiner, who founded spiritual science of "anthroposophy", was a response to the challenge of time, an attempt to solve the problems of the era. The greatest attention of researchers attracted characteristic for Steiner's philosophy integrity, associated primarily with understanding of human fossil inclusion in the overall global process, the role of each individual in shaping the future of human culture.

The most important Steiner's contribution to the field of artistic activity was the creation of a new art form – eurhythmy – the art of special harmonic motion. Important in eurhythmic movement is that the dance is not born spontaneously, not arbitrarily from the fantasy or experiences of the artist, but appears as the embodiment of the laws that rule the world movement. In eurhythmy an attempt to find a connection with the universal human content is implemented.

Steiner's anthroposophy is not a dogmatic religious doctrine, but nor an abstract theory. It focused on the lively knowledge that enables the human soul with direct experience of truth. The main conclusion of Steiner's epistemology is the claim that thinking is the essence of the world and the individual human mind is another form of this essence. So the leading idea of Steiner's pedagogy is the idea of a free self-governing schools, that is not serving to the state, and even not to society as a whole, but focused solely on the individual's needs and requests. In the focus of this way stated problem there must be questioned about freedom and moral rights. Based on Steiner's philosophy, which is characterized by integrity, associated with understanding of human fossil inclusion in the overall global process, the role of each individual in shaping the future of human culture, we conclude that a man is like a piece of macroworld should maintain harmony with the environment, the harmony of "truth, virtue and beauty". As the highest purpose of human activity Steiner considers transformation of reality into a work of art.

So Steiner's anthroposophy, as the analysis of the literature shows, is not an isolated phenomenon in the history of philosophy, but a link of the European idealist tradition, based on the philosophy of Stoicism and maintains its aesthetic values, such as ataraxia state of harmony, proportion and eurhythmy with the world. Sources 9.

Keywords: anthroposophy, ataraxia, harmony, eurhythmy, existence.

Актуальність дослідження атараксії як досягнутої гармонії зі світом і самим собою полягає у вдосконаленні розуміння здійснення індивідуально-суб'єктивної форми переживань людиною навколишньої об'єктивної дійсності в естетичній сфері суспільного буття.

На початку ХХ століття, після Першої світової війни, коли люди прийшли у відчай від нісенітниць і жахів зовнішнього світу, здавалося б, що міцні порядки розпалися й усі цінності, які зазвичай вважали непорушними, виявилися сумнівними. Цілісність світопорядку було зруйновано, люди не мали більше навколо себе нічого твердого, на що вони могли би опертися, гармонії зі світом не стало, залишилося лише повернення до власного внутрішнього, щоб знайти ту безумовну опору, яка не належала б об'єктивному світопорядку, а тому була б невіддільна стихії загального розпаду.

Про гармонію в теоретико-філософському дискурсі йдеться у працях філософів, в яких звернення до гармонії як самостійної проблеми філософії має принциповий характер. Це праці Аристотеля, Демокрита, М. Кузанського, Г.-В. Лейбніца, Піфагора, Платона, Плотіна, К. Птолемея, Епікура. Із сучасних авторів необхідно назвати В. А. Білоусова, А. А. Горелова, А. В. Демічева, В. Т. Мещерякова, Д. В. Пивоварова, О. С. Разумовського, В. М. Сагатовського, Е. М. Сороко.

За свідченням О. Ф. Больнова [1], німецького філософа й викладача, учня М. Гайдеггера, який подав систематичний виклад філософії екзистенціалізму, що виник близько 1930 року в Німеччині, розвивався в різних формах і потім поширився за межі Німеччини, екзистенціалізм відразу привернув до себе увагу незвичним неакадемічним стилем філософствування. Свої позиції у філософії екзистенціалісти викладали художньою мовою, демонструючи стирання відмінностей між філософією та літературою. Єдність цього внутрішньо ще дуже різноманітного руху полягала в зверненні до датського філософа С. К'єркегора. Запропоноване ним поняття екзистенціального існування є загальним вихідним пунктом того, що дістало назву екзистенціальної філософії.

Термін "екзистенція" означає "існування". "Екзистенцію" в західноєвропейській філософії протиставлено "есенції" – суті. О. Ф. Больнов пише, що "поняття існування фундаментальне для західноєвропейської думки і зведене до різниці між *essentia* і *existentia* суцього. Якщо *essentia* свідчить, що є щось, означає "так-буття", сутність речі, то *existentia* спрямована на те, що щось є, позначає буття в сенсі "ось-буття" [1, 203]. Звідси екзистенцію можна визначити як існування без суті, без основи. На думку екзистенціалістів, людина спочатку існує, а потім набуває власної суті. Інакше кажучи, у житті існування передують суті й людина не завжди може або хоче реалізувати власну суть. Виходячи з цього, в екзистенціально-філософському розумінні в людини розрізняються два протилежні й гостро відособлені один від одного стани. Цей дуалізм М. Гайдеггер, один з основоположників філософії екзистенціалізму, понятійно закріпив як два буттєві модуси: достовірності й недостовірності особистого буття людини. Обидва ці модуси означають два реальні способи, за допомогою яких існує людина.

Якщо "справжнє життя – це життя дійсне, індивідуально неповторне, не є копією інших і є вочиною сутності", то екзистенцію можна визначити як "існування людини без автентичності, тобто позбавлене справжнього, індивідуального, неповторного життя" [2, 166]. Неможливе поступове наближення до достовірності – до цього стану свого буття людина наближається лише в категоричній відмові від стану недостовірності.

Несправжнє буття нав'язане людині ззовні, це буття не своє і є чужим людській індивідуальності. Людина живе в співтоваристві з людьми, які оточують її, але це співтовариство не є цінністю, воно не підтримує окрему людину й не сприяє їй. Якраз навпаки: воно утримує людину від достовірності її існування. У С. К'єркегора людина існує лише як "одиниця", тобто у власному екзистенціальному існуванні вона настільки зосереджена на самій особі, що всі стосунки із суспільством при цьому для неї несуттєві.

К. Ясперс теж вважав, що інші люди постають як безвідповідальна маса, яка загрожує цілком нівелювати реальну самосвідомість окремої людини. Маса неминуче руйнує екзистенціальне існування й тому становить небезпеку. У своїй "Філософії" К. Ясперс означає масове людське буття як "ми всі". "Кожен в принципі подібний до іншого, являє собою лише ще один екземпляр, який повинен рівною мірою володіти своєю часткою в загальних можливостях, забезпеченні, роботі та споживанні. Як таке соціальне Я я стаю подібний усім" [1, 68].

Категорично ці стосунки досліджує М. Гайдеггер. Щоденний стан життя в співтоваристві в нього позначено як основний закон "das Man", у значенні безособового займенника. В українській мові це німецьке поєднання "das Man" не має дослівного перекладу, можна тільки провести аналогію – "усі" або "хтось". Окрема людина в повсякденному бутті діє не згідно з її власною свободою й відповідальною рішучістю, а виявляється рухомою й керованою незбагненим і непомітним впливом "man". Людина не є самою собою, у ній живе "man".

С. Ф. Денисов, аналізуючи "несправжнє" буття, виводить, що для нього характерні "анонімність, елімінація індивідуальності, перекладання відповідальності з себе на безликого суб'єкта та абсурдність" [2, 170]. Отже, з погляду екзистенціальної філософії несправжнє життя не є гармонійним.

У теорії екзистенціалізму є кілька способів, які може використати людина для подолання недостовірності буття, тобто для знаходження гармонії у власному житті. Але не створено єдиного методу виходу людини за межі її екзистенції, не вироблено універсального способу здобуття індивідом суб'єктивної гармонії та знаходження гармонії зі світом. Екзистенціальність як філософська установка не вказує шляхи та способи досягнення щастя й гармонії. Тому спрямованість екзистенції набуває в К. Ясперса характеру трансцендування, а це є віра, надія, любов, які відіграють важливу роль у становленні суб'єктивної гармонії й гармонії людини зі світом.

За свідченням О. Ф. Больнова [1], філософський рух екзистенціалізму найкраще розуміти як радикалізацію первинного виступу філософії життя, як воно було втілене під кінець XIX і на початку XX ст., найперше Ф. Ніцше й В. Дільтейєм. На протигагу релятивістським спрямуванням філософії життя й узагалі загальному розпаду свого часу, філософії екзистенціалізму відкрилося, що безумовну опору не можна набути шляхом повернення до якого-небудь об'єктивного порядку. Ця філософія ґрунтується на співвідношенні всіх об'єктивних порядків з їхнім походженням у людині. Поставлене філософією життя завдання – зрозуміти людське життя, виключаючи всі зовнішні установки, безпосередньо з нього самого, своєю чергою, є вираженням деякого конфлікту та принципово нового почину у філософії. Філософія життя обертається проти будь-якої загальної систематики й проти будь-якої метафізичної спекуляції, що вірить у можливість звільнення від зв'язку з особливим місцем розташування того, хто філософствує, до "чисто теоретичної" позиції, і виявляє людське життя як ту граничну єднальну точку, де вкорінене все філософське пізнання, а також узагалі всі людські досягнення, точку, з якою вони завжди мають бути зворотно співвіднесені. Інакше кажучи, ця філософія заперечує царство духу, що покоїться в собі; власну суть і самоціль великих сфер культури (мистецтва, науки та ін.) намагається зрозуміти, виходячи з життя, звідки вони сталися й де повинні втілити результат. Отже, філософія життя означає поворот від об'єктивного до суб'єктивного, або, краще сказати, від мислення, яке не пов'язане із суб'єктивним началом, до мислення, яке пов'язане з ним.

Варто ще зазначити, що в екзистенціальній філософії гармонію тлумачать як міру буття. Через полярність духу й матерії відбувається їх протиставлення. Це зумовлено тим, що немає третього складника трикутника, який дає стійкість. У цьому випадку третім складником є міра, саме вона дає стійкість у поєднанні "дух, матерія й міра". Тому, якщо людина гармонійна, то вона має внутрішню впорядкованість. Також потрібно враховувати й вчасність. Отже, атараксія як стан гармонії, міри й евристичної суб'єкт-об'єктивних відносин набуває найвищої цінності.

У XIX ст. втрата єдиної світоглядної концепції разом із соціальною, екологічною, морально-етичною кризою зумовили прагнення до пошуку нових духовних орієнтирів, переосмислення центральних філософських проблем. З цього погляду естетична та художньо-практична діяльність філософа й мислителя Рудольфа Штейнера, який започаткував духовну науку "антропософію", була відповіддю на виклик часу, спробою вирішити проблеми, поставлені епохою. Найбільшу увагу дослідників привертає характерна для світогляду Штейнера цілісність, пов'язана, насамперед, із розумінням органічного включення людини в загальний світовий процес, ролі кожної індивідуальності у формуванні майбутнього загальнолюдської культури.

Найзначнішим внеском Штейнера у сферу художньої діяльності стало створення нового виду мистецтва – евритмії, яка з'явилася в 1912 р. в Європі (Швейцарії, Німеччині). Евритмія – мистецтво особливо гармонійного руху. У перекладі з грецької *eurythmia* – милозвучність, рівномірність ритму в музиці, танцях і мові. Ритм тут розуміють як якість живого організму, необхідний складник життя людини. Мистецтво сучасної евритмії виникло як відродження древнього грецького храмового танцю, однак відродженого в нових формах, відповідних часу. Евритмія є "зримою мовою та зримим співом". Важливим в евритмічному русі є те, що танець народжується тут не спонтанно, не довільно з фантазії або переживань виконавця, але виникає як втілення закономірностей, які правлять у світі руху. У евритмії втілено спробу знайти зв'язок із загальнолюдським, із усеосяжним, універсально людським змістом. Таким змістом в людині є життя слова, людська мова. У процесі свого розвитку мова втратила первісну душевну змістовність. Вона має абстрактний, прозаїчний характер, якого надала їй сучасна цивілізація. Спіритуалізація мови, повернення їй її життєвої субстанції – завдання, як вважає Штейнер, особливо значення. Те, що можна назвати "мислеритмом", "мислемузичністю", "мислеобразами", має бути знову повернуто звуку. Повітря, проходячи через органи дихання й мови, утворює, по суті, повітряні жести. Те, що всередині людського організму незримо виникає й потім несвідомо стає мовленням, стає образно оформленим, таким, що можна споглядати. Виникає зримо оформлена праоснова мови, її сила звуку, яка її творить.

О. Ю. Другова в дисертації "Эстетические воззрения Р. Штейнера и их воплощение в искусстве" [87] пише, що евритмія була відома в Росії до революції. Такі видатні діячі культури, як поети А. Бєлий і М. Волошин, його дружина художниця М. Сабашникова та ін., перебували біля витоків виникнення цього мистецтва і згадують про історію його створення й силу впливу у своїх художніх творах. М. Сабашникова розвивала евритмічний рух у 1920-х рр. у Москві. У ці ж роки учасники МХАТівської студії під керівництвом М. Чехова вивчали евритмію як частину акторського тренінгу з метою зробити жест більш виразним і створити особливу атмосферу взаємодії між простором залу для глядачів і сценою. Однак політичні зміни призвели до суспільного забуття евритмії в Росії. Відродження її як терапевтичного та художнього руху почалося у 1990-х рр. в Москві й Санкт-Петербурзі.

Найважливішим аспектом художніх творів Штейнера є їхній містеріальний характер. Згідно з його вченням, твір мистецтва знаходить його повне завершення лише у внутрішньому світі того, хто споглядає його; а перетворення цього внутрішнього світу людини є метою й завданням мистецтва. Духовна наука допомагає пізнавати закони духовного розвитку людини й людства загалом, а також знаходити шляхи до його вдосконалення. Людина, яка споглядає твір мистецтва містеріального характеру, стає співучасником подій, які збагачують і підносять, діють зсередини на все єство людини. Така творчість, згідно зі Штейнером, повинна бути не ізольованим явищем в житті людини, а повсякденністю.

Відзначаючи граничне становище евритмічного руху між пантомімою й танцем, Штейнер вказував на дидактичний, естетичний і гігієнічний аспекти. Говорячи про дидактичний аспект, він підкреслює, що душа людини розкривається в рухах з огляду на зв'язаність з тілом. Естетичний елемент виражає художність руху. Терапевтичний вплив евритмії полягає в оздоровленні психосоматичної організації людини: оскільки фізичне тіло приведенне у відповідність зі світом руху й здорова рухливість звернена на дидактику, стає можливим оздоровлюючий вплив на фізичний організм і на душевну організацію людини. Так, у сучасній евритмії сформувалося три напрямки: художній (сценічна), педагогічний (для дітей і дорослих) і терапевтичний (гігієнічна й лікувальна).

За сто років свого становлення евритмія змогла розвинути в самостійний вид сценічного мистецтва, здобувши міжнародне визнання. Як педагогічна та лікувальна, евритмія стала невід'ємним компонентом виховання, викладання й терапії у вальдорфських школах, антропософськи орієнтованих лікувально-педагогічних установах і лікарнях.

Головним висновком теорії пізнання, розробленої Штейнером, є твердження, що мислення – це сутність світу, а індивідуальне людське мислення – окрема форма явища цієї сутності. Штейнер підкреслює, що вихідною точкою його теорії пізнання є "по той бік суб'єкта та об'єкта" мислення, а не поняття та ідеї, а також людська свідомість. Реально існують в об'єктивному світі як його зміст і відповідають природі нашого мислення закони природи, закономірна гармонія, що управляє всесвітом і сама існує в безпосередньо даній дійсності не як фактичне явище, а як ідеальна, прихована до акту пізнання частина змісту світу, його сутність. Суб'єктивний розум, людське "Я", що має потребу в єдності, є ідеальним органом сприйняття. Будучи центром свідомості, яка є сукупністю сприйняття явищ зовнішнього світу, внутрішніх сприйняття (у формі ідей і понять), а також самосприйняття, "Я" поєднує світ мислення та спостереження. Інтуїція як здатність споглядального судження заступає місце здатності доказового, рефлексивного судження. З інтуїтивним мисленням ми безпосередньо торкаємося до ядра світового звершення. Не розмірковуювання про сутність світу, а уявний рух разом і в згоді з сутністю дійсності зумовлює істину як творче породження людського духу [87].

Важливим у теорії Штейнера є те, що здатність відчувати й воліти при цьому по-особливому проникає у сферу ідеального. Це стає можливим завдяки подвійній природі "Я". У першому випадку – це "Я", яке мислення визначає як власну сутність. Воно не знає поділу на внутрішнє й зовнішнє, обіймає і зовнішній світ, і себе. У другому випадку – це обмежена, індивідуальна "я-свідомість", яка виникає завдяки тілесній організації й пов'язана з нею, вона є джерелом почуттів та актів волі. Саме вона, поєднуючись з поняттями та ідеями за допомогою інтуїції, здійснює зв'язок відчуження й воління з мисленням. Інтуїція на цьому

рівні стає переживанням мислення. Завдяки цьому зв'язку життя почуттів і вольові акти набувають цінності для світового цілого, а поняття та ідеї – конкретного, індивідуалізованого життя.

Згідно зі світоглядом Штейнера, саме завдяки розвитку раціональної здатності людини, шляхом її спиритуалізації та спрямованості не на матеріальний світ, а на світ надчуттєвий, найвищу духовну реальність, людській "свідомості, що споглядає", відкривається сутнісне ядро світу, закони живого, творчого духу, які й лягають в основу художньої діяльності людини. Осягаючи в такий спосіб зв'язок мистецтва з власною організацією, людина, як вважає Штейнер, звертається до живого джерела істинної художньої творчості, отримуючи безпосереднє переживання того, як усе фізично, просторово організоване пов'язано з ритмічним, рухливим, тимчасовим [87].

Антропософія Штейнера – це не догматичне релігійне вчення, але й не абстрактна теорія. Вона зорієнтована на живе пізнання, що дає людській душі безпосереднє переживання істини. Головним висновком теорії пізнання Штейнера є твердження, що мислення – це сутність світу, а індивідуальне людське мислення – окрема форма явища цієї сутності. Тому провідною ідеєю педагогіки Штейнера є ідея вільної самоврядної школи, що слугує не державі й навіть не суспільству загалом, а зорієнтована виключно на індивіда, його потреби й запити. У світі так поставленого завдання не може не постати питання про свободу й моральність людини. Спираючись на світогляд Штейнера, якому притаманна цілісність, пов'язана з розумінням органічного включення людини в загальний світовий процес, ролі кожної індивідуальності у формуванні майбутнього нашої загальнолюдської культури, доходимо висновку, що людина як частинка макросвіту, повинна підтримувати гармонію з навколишнім світом, із середовищем проживання, узагалі – гармонію "істини, чесноти й краси". Найвищою ж метою людської діяльності Штейнер вважає преображення дійсності у твір мистецтва [181].

Отже, антропософія Штейнера, як свідчить аналіз літературних джерел, – не ізольоване явище в історії філософії, а ланка європейської ідеалістичної традиції, що спирається на філософію стоїцизму й підтримує його естетичні цінності, зокрема атараксію як стан гармонії, міри й евритмії зі світом.

Обрана тема зачіпає багато актуальних, але мало розроблених проблемних питань, які стосуються проблеми естетичної свідомості та свідомої діяльності. Атараксія є важливим предметом філософської рефлексії. Цей термін містить доволі глибоке знання про гармонійну вкоріненість буття духу в повсякденності. Тому подальше дослідження атараксії можна визначити актуальним науковим кроком.

Література

1. Больнов О. Ф. Философия экзистенциализма / Отто Фридрих Больнов ; [сост. Ю. А. Сандулов ; научные редакторы: А. С. Колесников, В. П. Сальников ; пер. С. Э. Никулина]. – СПб. : Лань, 1999. – 222 с.
2. Денисов С. Ф. Библийские и философские стратегемы спасения : антропологические этюды : учеб. пособие / С. Ф. Денисов. – Омск : Изд-во ОмГПУ, 2004. – 216 с.
3. Другова О. Ю. Эстетические воззрения Рудольфа Штейнера и их воплощение в искусстве : дис ... канд. филос. наук : 09.00.04 / Другова Ольга Юрьевна. – М., 2003. – 183 с.
4. Кьеркегор С. Гармоническое развитие в человеческой личности эстетических и этических начал / С. Кьеркегор // Несчастнейший. – М. : Библийско-Богословский институт св. апостола Андрея, 2002. – С. 103–235.
5. Хайдеггер М. Статьи и работы разных лет / Мартин Хайдеггер ; [пер., сост. и вступ. ст. А. В. Михайлова.] – М. : Гнозис, 1993. – 464 с.
6. Штейнер Р. Вопрос воспитания как социальный вопрос / Рудольф Штейнер. – Калуга : Духовное познание, 1992. – 187 с.
7. Штейнер Р. Основные черты социального вопроса в жизненных потребностях настоящего и будущего / Рудольф Штейнер ; [пер. с нем. М. Н. Жемчужниковой]. – Ереван : Ной, 1992. – 140 с.
8. Штейнер Р. Порог духовного мира / Рудольф Штейнер. – М. : Кокон, 1991. – 245 с.
9. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Карл Ясперс. – М. : Политиздат, 1991. – 527 с. – (Мыслители XX века).

References

1. Bol'nov O. F. Filosofiya ekzistentsializma / Otto Fridrikh Bol'nov ; [sost. Yu. A. Sandulov ; nauchnye redaktory: A. S. Kolesnikov, V. P. Sal'nikov ; per. S. E. Nikulina]. – SPb. : Lan', 1999. – 222 s.
2. Denisov S. F. Bibleyskie i filosofskie strategemy spaseniya : antropologicheskie etyudy : ucheb. posobie / S. F. Denisov. – Omsk : lzd-vo OmGPU, 2004. – 216 s.
3. Drugova O. Yu. Esteticheskie vovzreniya Rudol'fa Shteynera i ikh voploshchenie v iskusstve : dis ... kand. filos. nauk : 09.00.04 / Drugova Ol'ga Yur'evna. – M., 2003. – 183 s.
4. K'erkegor S. Garmonicheskoe razvitie v chelovecheskoy lichnosti esteticheskikh i eticheskikh nachal / S. K'erkegor // Neschastneyshiy. – M. : Bibleysko-Bogoslovskiy institut sv. apostola Andreyaya, 2002. – S. 103–235.
5. Khaydegger M. Stat'i i raboty raznykh let / Martin Khaydegger ; [per., sost. i vstup. st. A. V. Mikhaylova.] – M. : Gnozis, 1993. – 464 s.
6. Shteyner R. Vopros vospitaniya kak sotsial'nyy vopros / Rudol'f Shteyner. – Kaluga : Dukhovnoe poznanie, 1992. – 187 s.
7. Shteyner R. Osnovnye cherty sotsial'nogo voprosa v zhiznennykh neobkhodimostyakh nastoyashchego i budushchego / Rudol'f Shteyner ; [per. s nem. M. N. Zhemchuzhnikovoy]. – Erevan : Noy, 1992. – 140 s.
8. Shteyner R. Porog dukhovnogo mira / Rudol'f Shteyner. – M. : Kokon, 1991. – 245 s.
9. Yaspers K. Smysl i naznachenie istorii / Karl Yaspers. – M. : Politizdat, 1991. – 527 s. – (Mysliteli XX veka).